

Sociologický ústav Akademie věd oslaví šedesátiny

Obnova české, případně i československé sociologie po více než dekádě tvrdého pronásledování a občasných pokusů o rezistenci v polovině šedesátých let 20. století je dobře známá. V rychlém sledu tehdy byla založena sociologická společnost (Nešpor, 2024, srov. Nešpor, 2019), katedry sociologie na všech univerzitách i dalších vysokých školách, začal vycházet *Sociologický časopis*. Sociologii dostala do vínku také řada dalších pracovišť a korporací, z nichž některé existují dodnes a jiné bychom měli sklon považovat za notně bizarní (celkový přehled viz Nešpor, 2017) – staronová věda se měla stát hybnou silou společenských reforem, neřku-li dokonce budování nové civilizace (Richta a kol., 1967). Vědečtí plánovači ovšem předpokládali, že centrální institucí v tomto procesu bude rovněž nově založený Sociologický ústav Československé akademie věd v Praze. Můžeme tedy ústavu, jehož pokračovatel přetrval dodnes, blahopřát k šedesátinám?¹ Nebo byly tehdejší sociologické snahy omylem, slepou uličkou, která zaslouží jen pousmání? Má smysl si 1. dubna připít na výročí ústavu?

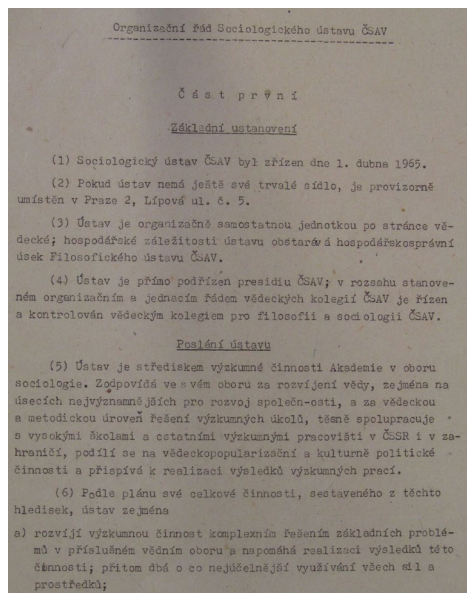
Založení Sociologického ústavu ČSAV připravila komise příslušného vědeckého kolegia pod vedením Pavla Machonina v roce 1964 a v červnu téhož roku jej schválilo předsednictvo Akademie věd. Kromě explicitního zdůraznění, že ústav bude pěstovat marxistickou sociologii, měl hrát úlohu „vedoucího pracoviště ve vztahu k celé řadě jiných sociologických pracovišť“, zatímco by „nebylo správné, aby byl koncipován jako konglomerát jednotlivých vědeckých pracovníků, řešících své individuální vědecké úkoly v nejrůznějších směrech.“² Ústav měl pracovat jako soudružský kolektiv, věnující se především teoreticko-metodologickým otázkám, aktuálním společenským změnám a výzkumu „společenského vědomí“ (náboženství), „nebude-li shledáno účelnějším vybudování vlastního pracoviště, zabývajícího se komplexně religiozitou“.

Vedení nového ústavu se přitom nechopil Machonin, který měl svůj vlastní „Machonin-werk“, nýbrž z Univerzity 17. listopadu příšedší Miloš Kaláb, později se Zdeňkem Strmiskou jakožto zástupcem. Kaláb se Strmiskou zajistili přechod několika pracovníků z Filosofického ústavu a dalších institucí, vypsali konkurz na volná místa a podařilo se jim prosadit i přijetí několika politicky problematických osobností. Ústav tak zakrátko získal oddělení obecné sociologie (vede-

¹ Největší a dosud prakticky jedinou připomínkou počátků a dalšího vývoje Sociologického ústavu bylo sympozium ke čtyřicátému výročí založení Sociologického ústavu ČSAV v prosinci 2005; vzpomínkové i úvahové příspěvky tehdy přednesli Marie Čermáková, Michal Illner, Pavel Machonin, Miloslav Petrusek, Magdalena Piscová, Jiří Musil, Oto Sedláček a Marek Skovajsa, který také zajistil jejich publikaci (Skovajsa et al., 2006).

² Archiv Akademie věd Praha, f. Sociologický ústav ČSAV, kt. 1, Návrh koncepce zřizovaného Sociologického ústavu ČSAV, 25. 8. 1964.

**Obrázek 1. Organizační řád
Sociologického ústavu ČSAV (1965)**

Archiv Akademie věd Praha, f. Sociologický ústav, kt. 1.

**Obrázek 2. Struktura Sociologického
ústavu ČSAV v prvním roce jeho existence**

Přehled ředitelů a rozšíření Sociologického ústavu.			
Ředitel:			
Správní ředitel:			
Sociologické společnosti:			

Oddělení:	Pracovníci:	Adresa:	Telefon:
Obecná sociologie	Jedl	Praha 2, Salmovská 2.	235-736
Sociologie kapitalistických společností	Houška, Křepelka, Běrtová	Praha 1, Příkopy 29. č. místn. 403	237-641
Metodologie	Lamser, Kratochvíl, Vošková	Praha 2, Salmovská 2.	235-736
Sociologie sociálních skupin	Slejška, Štátník, Batták, Pavlík	Praha 1, Příkopy 29. č. místn. 403	237-641
Sociologie volného času	Filipcová, Holá, Sedláček, Procházka	Praha 1, Příkopy 29. č. místn. 403	237-641
Sociologie a teorie náboženství	Kadlecová, Sládková, Hrančík, Hrbek, Procházka, Kadlecová	Praha 1, Příkopy 29. č. místn. 403	237-641
Dokumentace	Skalický	Praha 1, Příkopy 29.	237-641
Redakce Sociologického časopisu	Hojlová	Praha 1, Příkopy 29.	

Archiv autora

né Miroslavem Jodlem), sociologické metodologie (Václav Lamser) a namísto původního plánu hned několik konkrétně zaměřených výzkumných oddělení: sociologie kapitalistických společností (Jiří Houška), společenských skupin (Dragoslav Slejška), sociologie volného času (Blanka Filipcová) a teorie a sociologie náboženství (Erika Kadlecová). Do jedné místnosti Na příkopech, kde začínal, se nemohl vejít, a proto rychle dostal další prostory v Lipové a Salmovské ulici a v roce 1967 spolu s dalšími společenskovědními ústavy také nové sídlo na tehdy již bezejmenném náměstíčku v Jilské ulici. Přestavěný dům U Sladkých se sousedním činžovním domem U Vocelků a moderní, architektonicky dobově příznačnou novostavbou na místě někdejší pivovarské spilky, slouží Filosofickému, Sociologickému a Ústavu dějin umění dodnes (Pospíšil, 2016).

Překvapivě rychlé materiální a personální zabezpečení (v roce 1966 měl ústav 36 zaměstnanců a do roku 1970 plánoval zvýšení jejich počtu na 57)³ více odpovídalo nadějím, jež byly do sociologie tehdy vkládány, než jejím skutečným výsledkům, alespoň pokud šlo o akademický ústav. Většinové složení jeho pra-

³ Ibid., Studie o rozvoji československé sociologie do roku 1980, 1967, s. 8. Skutečný počet pracovníků ústavu přitom již v roce 1968 dosáhl 67 (Voříšek, 2012, s. 243).

covníků plně dokládá Voříškovu tezi o generačně si blízkých nadšencích, kteří se sociology stávali teprve „za pochodu“ (Voříšek, 2012), přičemž úspěšní byli zejména v získávání štědrých stipendií na zahraniční stáže, které jim ostatní čeští adepti sociologie mohli nanejvýš závidět. Pomineme-li Jodlovy a Lamserovy teoretické a metodologické práce, ústav publikoval především výzkum náboženství Eriky Kadlecové, realizovaný ovšem ještě před vznikem ústavu, a poněkud patafyzické příspěvky Dragoslava Slejšky k sociologii podniku. Všechno ostatní zůstávalo spíše jen příslibem, včetně provedeného velkého výzkumu volného času, mezinárodního výzkumu představ o světě v roce 2000 a dalších připravovaných šetření, o potenciálních velkých syntézách ani nemluvě. Členové ústavu se sice – spolu s dalšími sociology – v období pražského jara výrazně zapojili do mediálních polemik a veřejného života, avšak na jejich akademickou práci to mělo devastující vliv a po nástupu tzv. normalizace je to pochopitelně těžce poškodilo.

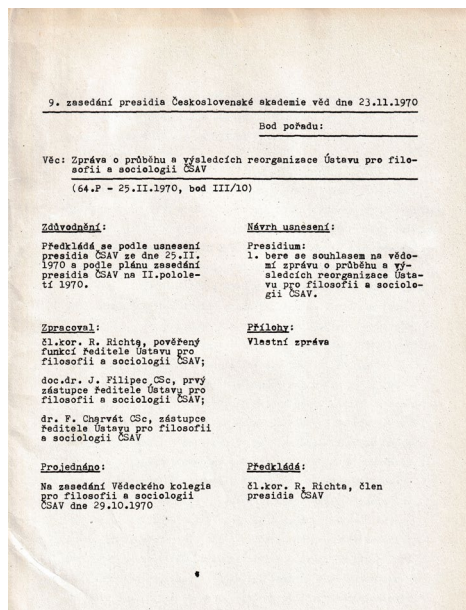
Po srpnu 1968 proto několik pracovníků ústavu, včetně Zdeňka Strmisky, odešlo do emigrace a další s napětím očekávali věci příští. Ředitel Kaláb sice ještě na podzim následujícího roku bránil i nejproblematictější „revizionisty“ Battěka, Jodla a Seluckého a tvrdil, že „převládající atmosférou na ústavě byla strážlivá kritičnost a v žádném případě ... nedošlo v rámci ústavu k projevům antisocialismu či antikomunismu.“⁴ Ve skutečnosti bylo v této době již rozhodnuto, že Sociologický ústav bude zrušen prostřednictvím sloučení s Filosofickým ústavem a Kabinetem teorie a metodologie vědy. Formálně k tomu došlo v březnu 1970, přičemž v rámci slučovacího procesu měly proběhnout důkladné prověrky zaměstnanců všech tří pracovišť. Na nově vytvořený Ústav pro filosofii a sociologii ČSAV měli být přijati jen ti „kádrově nejspolehlivější“. Z původních 176 pracovníků všech tří ústavů bylo rovnou vyloučeno 63 osob a další vlna čistek proběhla v listopadu 1970, po níž bylo propuštěno dalších devět osob; v případě sociologů šlo celkem o téměř polovinu pracovníků (Prokůpek, 2002). Jenom některým z nich se podařilo uchytit na jiných vědeckých pracovištích nebo v „šedé zóně“ resortního či podnikového výzkumu (srov. Havlová a Sedláček, 2004; Nešpor, 2014), zatímco ostatní museli vzít za vděk méně kvalifikovanými, někdy i manuálními profesemi a několik bylo dokonce vězněno.

Ředitelem nového Ústavu pro filosofii a sociologii ČSAV se stal Radovan Richta, sám dříve angažovaný v „obrodném procesu“, a proto tím spíš sverpý v potlačování jeho pohrobků, jeho zástupcem filosof Jindřich Filipec a vedoucím Sociologické sekce matematik František Charvát.⁵ Reorganizována přitom byla také vědecká oddělení, v Sociologické sekci ústavu se nově jednalo o oddělení obecné sociologie (vedené Jiřím Houškou), práce a řízení (František Kutta), volného času (Blanka Filipcová), marxisticko-leninské politologie (Miloslav Formánek) a matematických metod (Jaroslav Krejčí). Vedoucí oddělení přitom museli doplnit své týmy tak, aby „naprostou ideologickou převahu a teoretickou inicia-

⁴ Ibid., list M. Kalába úřadujícímu místopředsedovi ČSAV J. Kožešníkovu z 4. 12. 1969.

⁵ Richta s Filipcem a Charvátém zpracovali rovněž Zprávu o průběhu a výsledcích reorganizace Ústavu pro filosofii a sociologii ČSAV, 23. 11. 1970.

**Obrázek 3. Richtova, Filipcova a Charvátova
Zpráva o průběhu a výsledcích reorganizace
ÚFS ČSAV (1970) – základ „normalizace“
sloučeného akademického ústavu**

Archiv autora

**Obrázek 4. Návrh na výpověď
„nespolehlivých“ pracovníků Sociologické
sektory ÚFS ČSAV (1970) – zachránil se z nich
nakonec jen jeden**

Seznam osob a nimis se nepořídá a stav výpovědních termínů

Kaláb	- výpověď končí	31.8.1970 - nový termín se nedává
Kadlecová	- "	31.7.1970 - "
Lamser	- "	31.8.1970 - pobyt v zahraničí má povolen do 30.9.70 (nový termín výpovědi k 30.9.70 ?)
Slavíčka	- "	31.8.1970 - nový termín se nedává
Staniška	- "	31.8.1970 - pobyt v zahraničí má povolen do 30.9.70 (nový termín výpovědi k 30.9.70 ?)
Slucký	- "	31.8.1970 - pobyt v zahraničí končí 31.8.1970 (původní 31.8.70 - náhodou prodloužení)
Bendlová	- "	30.6.1970 - nový termín byl slíben (31.8. k 31.7.1970)
Gellner	- "	31.8.1970 - nový termín se nedává
Jedl	- "	31.8.1970 - "
Novák	- "	31.8.1970 - je účastník odboje, musí být souhlas ústavu, termín bude posunut
Vošafa	- "	31.7.1970 - nový termín se nedává
Štátník Zdr.	- "	31.7.1970 - v jednání - musí předložit doklady o péči o dítě a matku
Urbanová	- "	31.7.1970 - nový termín se nedává
Háková	- "	31.8.1970 - "
Seidlschek	- "	31.7.1970 - "
Hranička	- "	31.7.1970 - "
Procházka	- "	31.8.1970 - "
Hřebek	- "	31.8.1970 - "
Koválek	- "	31.8.1970 - "
Batták	- "	31.8.1970 - "
Illner	- "	31.8.1970 - pobyt v zahraničí má povolen do 30.9.1970 (nový termín k 30.9.70)
Nekola	- "	31.8.1970 - nový termín se nedává
Rehlik	- "	31.7.1970 - "
Hegarová	- "	31.8.1970 - "
Kohout	- "	31.7.1970 - "
Všechovský	- "	31.8.1970 - "

V Praze dne 10. srpence 1970

Archiv autora

tivu [měli] v ústavu pracovníci, kteří zůstali věrni marxismu-leninismu a kteří se z vlastní iniciativy aktivně účastní boje proti buržoazní ideologii.“⁶ I když se tak někteří (staro-)noví pracovníci ústavu jen tvářili, aby nemuseli následovat vyhozené kolegy, ve své většině bylo toto konstatování pravdivé: jádro nového ústavu tvořili opravdu „kování“ marxisté nebo ti, kteří se včas a halasně dali do služeb „normalizačního“ režimu.

Vědecké výsledky tomuto obratu ovšem odpovídaly. Publikační činnost ústavu se ještě snížila, přičemž hlavním „žánrem“ se v sedmdesátých letech stala kritika „buržoazních přístupů“, případně dřívějšího „revizionismu“ české vědy. Tedy myšlenkově sterilní přemýšlení marxistických frází doplněné o často dezinterpretující odsudky tzv. ideologických nepřátel, k čemuž se bez rozpaků propůjčilo jak vedení ústavu, tak ti jeho zaměstnanci, kteří vůbec směli publikovat. Z této pustiny vyčnívaly opravdu jen jednotlivosti, i ty ovšem silně ideologicky zabarvené – jako například studie proměn životního stylu manželů Filipcových

⁶ Ibid., s. 17.

Různoběžky života (Filipcová a Filipec, 1976). Normalizátoři ovšem mohli být spokojeni, „úkol založit téměř od základu nové, silné, jednotné pracoviště, působící na principech stranickosti[,] a odstranit silný nános ideové destrukce a revizionismu v této oblasti“ se podařil a ústav alespoň rétoricky směřoval ke šťastným zítřkům (Analýza vývoje filosofie a sociologie v ČSAV v letech společenské krize, 1974, s. VIII/26).

V následující dekádě se situace přece jen začala trochu zlepšovat. Ne však zásluhou nových ředitelů (po Richtově smrti v roce 1983 se ve vedení ústavu vystřídali František Charvát, Jaroslav Pecen a Jakub Netopilík) ani v důsledku postupné reorganizace, kdy Sociologickou sekci v osmdesátých letech tvořila oddělení pro výzkum dělnické třídy (vedoucí Marie Huláková), sociální struktury (Antonín Matějovský), socialistického způsobu života (Blanka Filipcová) a sociálního plánování a řízení (František Kutta); později vzniklo také oddělení pro výzkum mládeže (Vladimír Dubský, Petr Sak). Zvýšení počtu publikací Sociologické sekce ústavu a zlepšení jejich kvality bylo dílem několika jednotlivců, kteří již tento úpadek dále nechtěli snášet (včetně pár nově příchozích mladých, jako byli Hynek Jeřábek a Petr Matějů, nebo příchozích odjinud, jako byla Marie Čermáková či Miloslav Petrušek) a/nebo zatoužili po reálných výsledcích svojí práce. Jestliže mezi jejich první mety patřily konference v Sovětském svazu a dalších socialistických zemích, „s jídlem rostla chuť“ i vědomí, že kvalitní publikace ve světových jazycích otvírají cesty také na západ – a ve výjimečných případech dokonce i tamní studijní pobyty.

V osmdesátých letech tak postupně vystoupilo několik jednotlivců a formovalo se několik neformálních pracovních skupin, které se nezávisle na oficiálních proklamacích věnovaly metodologicky náročnému studiu sociální stratifikace (Marek Boguszak, Ivan Gabal a Petr Matějů), ekonomické sociologii (Jiří Večerník), lokální a regionální problematice (Michal Illner) či přípravě pozdějšího *Velkého sociologického slovníku* (Jiří Linhart, Alena Vodáková, později hlavně Miloslav Petrušek; srov. Vodáková, 2017). I když se na reálný vědecký výkon stále hledělo s podezřením a U Zlatého tygra či v Blatničce trávili část své pracovní doby i ti nejschopnější, vědecké výsledky ústavu evidentně stoupaly a při celkově nízké kvalitě tehdejších sociálních věd v Československu začaly budit pozornost. Namísto nejrůznějších „šedých zón“ a institucionálních nik, z nichž mnohé jen krátce zazářily a pak byly zlikvidovány (např. Sportpropag; viz Kabele, 2011), se právě – a vlastně poprvé⁷ – ústřední oborový ústav na konci osmdesátých let stal skutečným centrem disciplíny v národním měřítku. Centrem, z něž po listopadové revoluci vycházela jak obnova a další rozvoj samostatného Sociologického

⁷ Poprvé, nepočítáme-li negativní úlohu oficiálního i neformálního vedení „normalizovaného“ ústavu na přelomu šedesátých a sedmdesátých let, kdy tato skupina fakticky nahradila jak činnost Vědeckého kolegia filosofie a sociologie, řídícího danou vědní oblast v období před pražským jarem, tak vedení Československé sociologické společnosti při ČSAV, které se v analogické roli uplatnilo během demokratizačního procesu. Tyto posuny je dobře vidět kupř. při přípravě československé účasti na VII. světovém sociologickém kongresu ve Varně (1970) (k tomu viz Nešpor, 2023).

ústavu, tak řada vysokoškolských kateder a v neposlední řadě i první komerční výzkumné agentury (STEM, SC&C).⁸

Prvními kroky transformace se stala alespoň dílčí náprava křivd: Sociologický ústav se hned v roce 1990 formálně osamostatnil, museli jej opustit nejviditelnější proponenti tzv. normalizace (Blanka Filipcová, Marie Huláková, František Charvát) a naopak byli přijati někteří dosud proskřibovaní (Lubomír Brokl, Pavel Machonin, Dragoslav Slejška). Důležitější bylo nicméně to, že řada pracovníků postupně raději odešla na vysoké školy a ústav se, zejména po přelomu letopočtu, zaplnil (tehdy) mladými lidmi. Od statistického úřadu převzal rovněž Institut pro výzkum veřejného mínění, který tam byl „uklizen“ za tzv. normalizace (tedy dnešní Centrum pro výzkum veřejného mínění) a zrušený ústecký Sociálně ekonomický ústav ČSAV. Samotný Sociologický ústav naopak přečkal jak transformaci Československé akademie věd do nynější Akademie věd ČR, tak „úsporné balíčky“ Václava Klause a další změny v řízení a financování vědy. Do té míry úspěšně, že se za posledních třicet let ztrojnásobil počet jeho zaměstnanců a podíl projektového financování dosáhl dvou třetin rozpočtu.

Zatímco volba Jiřího Musila – jako zvenku přicházející respektované osobnosti – prvním ředitelem obnoveného Sociologického ústavu nebyla příliš šťastnou, protože mnohem víc úsilí věnoval budování Středoevropské univerzity, nakonec stejně neúspěšnému (Pospíšilová, 2017), jeho nástupci Michal Illner, Marie Čermáková, Tomáš Kostelecký i nynější ředitel Jindřich Krejčí se do „řádu a pokroku“ ústavu všichni vepsali zřetelnou stopou. Třebaže v každém případě odlišnou, jako tomu ostatně bylo i v případě (části) vedoucích pracovníků – napřed výzkumných týmů, později oddělení, jichž se za tři dekády po listopadové revoluci vystřídal již také k třiceti. Někteří z nich otevřeli zcela nová témata a výzkumná pole, jiní po svém rozvíjeli ta stávající. Různě dlouhé působení rozdílně silných, angažovaných a konec konců i rozličně schopných osobností na úrovni středního managementu výrazně determinovalo a stále zásadní měrou determinuje badatelské směřování i kvalitu výstupů jednotlivých pracovních týmů i ústavu jako celku. Namísto kolektivismu, který byl proklamován v původním Sociologickém ústavu, v ústavu obnoveném nastoupil individualismus, i když v některých ohledech jenom zdánlivý a postavený na týmové práci.

Bez dostatečného odstupu časového i osobního můžeme sotva konstatovat, je-li vývoj Sociologického ústavu Akademie věd nejlepší možný, či alespoň dobrý, a přináší-li vědě i společnosti náležitý užitek. Snad ano. Můžeme však říci, že ústav za šest dekad svého trvání prošel zásadními proměnami, tvrdost „normalizačních“ čistek patrně vedla k „sametovosti“ polistopadové transformace, nízká míra fluktuace v sedmdesátých a osmdesátých letech byla nahrazena podstatně vyšší v následujících dekádách, zatímco výzkumné orientace a akademické strategie ukazují jak výrazné projevy kontinuity, tak změny, hledání a nová smě-

⁸ Podobně široký význam měla jen brněnská katedra sociologie, postupně se rozšiřující do podoby dnešní Fakulty sociálních studií Masarykovy univerzity (viz Mareš, 2022; Možný, 2004).

řování. Sociologický ústav si přitom podržel a v řadě případů také nově získal postavení ústřední výzkumné instituce na úrovni České republiky. Tvoří jedno z nejstabilnějších akademických pracovišť, vydává – formálně od roku 1971⁹ – národní oborové periodikum *Sociologický časopis / Czech Sociological Review* a další časopisy a publikace, umožňuje činnost Českého sociálněvědního datového archivu, Centra pro výzkum veřejného mínění i Národního kontaktního centra – gender a věda, reprezentuje Českou republiku v mnoha mezinárodních výzkumných organizacích a sítích, provozuje on-line *Sociologickou* a nejnověji také *Religionistickou encyklopedii*. V roce 2015 ústav uspořádal XII. konferenci Evropské sociologické asociace, dosud nejvýznamnější mezinárodní sociologickou akci na našem území.

Zdá se, že historická i současná činnost Sociologického ústavu dostatečně ospravedlňuje jeho existenci. Zároveň ukazuje, jak senzitivní je sociologie jako obor i její organizační zázemí ke společenským změnám, umožňuje těmto diskontinuitám i trvání porozumět, v sobě samé je svědectvím o společenských cílech, strastech i potřebách. Proto si stojí za to připomínat také *path dependency* sociologických konceptů, pracovišť i osobností. A tak, čtenáři, pozvedni číši k připitku na další budoucnost Sociologického ústavu Akademie věd!

Zdeněk R. Nešpor
Sociologický ústav AV ČR, Praha
zdenek.nespor@soc.cas.cz

Literatura

- Analýza vývoje filosofie a sociologie v ČSAV v letech společenské krize.* (1974). Studie ÚFS ČSAV 12/1–2. Ústav pro filosofii a sociologii ČSAV.
- Filipcová, B. a Filipce, J. (1976). *Různoběžky života. Zápas o socialistický životní způsob.* Svoboda.
- Havlová, J. a Sedláček, O. (2004). Sociologie práce a průmyslu v letech 1965–1989. *Sociologický časopis / Czech Sociological Review*, 40(5), 651–664.
- Kabele, J. (2011). Sportpropag – nepravděpodobné místo pro studium společnosti. Osobní pohled. *Sociální studia*, 1, 17–35.
- Mareš, P. (2022). *Moje dobrodružná cesta sociologií. 100 let sociologie v Brně z mého pohledu.* Masarykova univerzita.
- Možný, I. (2004). Brněnská anomálie? Brněnská sociologie 1963 až 1989 – subjektivní historie. *Sociologický časopis / Czech Sociological Review*, 40(5), 609–622.
- Nešpor, Z. R. (2014). „Šedá zóna“ v éře tzv. normalizace: Dům techniky ČSVTS Pardubice v dějinách české sociologie. *Sociologický časopis / Czech Sociological Review*, 50(1), 107–130.
- Nešpor, Z. R. (2017). *Slovník institucionálního zázemí české sociologie.* Scriptorium.
- Nešpor, Z. R. (2019). Československá sociologická společnost při ČSAV jako institucionální báze obnoveného oboru. *Práce z dějin Akademie věd*, 11(1), 19–30.

⁹ Do té doby časopis formálně vydávalo Vědecké kolegium filosofie a sociologie, i když fakticky redakce od počátku sídlila v Sociologickém ústavu.

- Nešpor, Z. R. (2023). Sociologické bitvy o Varnu, aneb česká/československá účast na VII. světovém sociologickém kongresu. *Práce z dějin Akademie věd*, 15(2), 2023, 3–16.
- Nešpor, Z. R. (2024). Československá sociologická společnost při ČSAV v zrcadle svých Zpráv (1964–69). K 60. výročí České sociologické společnosti. *Lidé města*, 26(3), 291–305.
- Pospíšil, F. (2016). *Dům a čas. Vyprávění o domě čp. 236 zvaném svého času „U Vocolků“ a o jeho okolí*. Filosofický ústav AV ČR.
- Pospíšilová, T. (2017). *Středoevropská univerzita v Praze a česká sociologie. Studie transnacionální filantropie*. Sociologické nakladatelství (SLON).
- Prokúpek, L. (2002). Normalizace v Ústavu pro filosofii a sociologii ČSAV. In A. Kostlán (ed.), *Věda v Československu v období normalizace (1970–1975)* (s. 201–217). Výzkumné centrum pro dějiny vědy.
- Richta, R. a kol. 1967. *Civilizace na rozcestí. Společenské a lidské souvislosti vědeckotechnické revoluce*. Svoboda.
- Skovajsa, M. et al. (2006). [Blok textů ke 40. výročí založení Sociologického ústavu AV ČR]. *Sociologický časopis / Czech Sociological Review*, 42(1), 175–202.
- Vodáková, A. (2017). Jak se rodil Velký sociologický slovník – vzpomínky editorky. *Lidé města*, 19(3), 447–482.
- Voříšek, M. (2012). *The reform generation. 1960s Czechoslovak sociology from a comparative perspective*. Kalich.